

D • N

29/1 1951

Atomvapnets politiska problematik

Debatten kring jättebomberna sammanhänger i viss mån med skilda uppfattningar om det faktiska läget på sådana områden där blott ett fåtal experter och politiker, bundna av sekretess, skulle kunna ge säkra upplysning. Till dessa frågor, som det här ej finns skäl att närmare beröra, hör antalet av USA och Ryssland disponerade atombomber, de nyare atombombernas verkningskraft, hur långt man hunnit med förberedelserna för vätebomben. Endast därom lär alla vara ense att USA:s försprång för närvarande är högst betydande och att det efter all sannolikhet blir bestående åtskilliga år framåt.

En annan typ av motsättningar gäller atomvapnets — vi skall här blott stanna vid detta — militära betydelse. På detta område spelar de allmänna talesätten en stor roll, såsom då man på ett håll förklarar Väst Europas frihet trots ryssarnas aggressionsvilja och lantmilitära överlägsenhet vara en följd av att USA innehar atombomben — respektive ett större antal atombomber —, medan man på andra håll förklarar bomben sakna "avgörande" effekt i ett allmänt krig. Med nödvändighet måste visserligen inte dylika uttalanden uppfattas som motstridiga: det är tänkbart att Ryssland skulle kunna ockupera Västeuropa trots atombomben, men att de ryska härskarna ryggat tillbaka för ett angrepp på grund av de väldiga förluster som just atomvapnet skulle orsaka. Men de berörda ståndpunkterna får ofta en sådan tillspetsning att de inte rimligen kan stämma överens; å ena sidan talas om att Ryssland snabbt kan lamslås genom storstädernas och de stora städernas förstörande, å andra sidan om att Ryssland på några dagar eller veckor kan erövra kontinentens väststater och hålla dem besatta oberoende av en betydande förstörelse i hemlandet.

På denna punkt synes utan fackkunskap ett par påståenden kunna göras med ganska stor säkerhet. Allt talar för att atombomben varit huvudmotivet då Ryssland inte gått eller

går till angrepp mot västern. Hade inte atombomben funnits låt oss säga för tre år sedan — då motsättningen väst—öst var fullt utbildad och Västeuropa än sämre rustat än nu —, är det otroligt att Ryssland inte hade skridit till ockupation; dess onda avsikter och dess förmåga att armémässigt realisera dem kan inte betvivlas. Och i stort sett är situationen densamma nu, även om väststaternas försvarslöshet inte är lika total. Det förefaller föga troligt att en sådan ockupation kunde ha genomförts och upprätthållits, därest en atombombning av ryska städer och industrier haft den ödeläggande verkan som åtminstone många av atomvapnets skildrare anser sannolik. Bilden av ryska ockupationsarméer i Frankrike och Tyskland i förening med en bombning av Ryssland, ojämförligt hårdare än Tyskland undergick för några år sedan, verkar inte övertygande: skulle inte följden bli kapitulation i stället för fortsatt ockupation?

Då man från amerikanskt håll framhäver atomvapnets betydelse sägs det ofta att politiska synpunkter är avgörande: amerikanerna arbetar i skrämselfpropaganda. I enskilda fall kan detta naturligtvis vara riktigt, även om det är svårt att tro att exempelvis Einstein och Urey påverkas av sådana motiv. Men det måste ihågkommas att amerikanska experter, militärer och politiker lika ofta betonar en rakt motsatt synpunkt: att atombomben är relativt svag, att andra former av upprustning är trängande behövliga. I utlandet tycks man vara benägen att sätta särskild tilltro till dessa kritiker och skeptiker; de kan ju inte, sägs det, vara bestämda av nationellt taktiska motiv.

Uppenbart är dock att båda ståndpunkterna kan vara färgade av politiska värderingar, medvetet eller omedvetet. Tron på atombombens avgörande verkan kan utnyttjas som ett stöd för dem som står kritiska till den allmänna värnplikten, de väldiga militärutgifterna, hjälpen till Europa och de stora offren av soldater i Korea. Klarast kommer denna attityd fram

hos enkelt folk, som inte förstår varför man skall ha alla dessa svårigheter, då ett vapen, som sagts vara oövervinnligt, finns att tillgå: "Låt oss kasta atombomben och göra slut på saken." På samma sätt kan den skeptiska inställningen till atombomben påstås vara förknippad med hela det allmänna upprustningsprogrammet, upprättandet av en europeisk armé, trupsändningarna till Korea. Det är knappast tillspetsat att säga att Trumans nuvarande politik är oförenlig med den helhjärtade tro på atombombens kraft som kommer till synes i "En värld eller ingen" — atombomben måste i jämförelse härmed till en viss grad nedvärderas för att regeringspolitiken skall bli rimlig och därmed möjlig att fullfölja. Varför, för att blott ta upp en avgörande punkt, skall väldiga arméer upprättas i Västeuropa, om atombomben är oemotståndlig?

Frågan är då vilka motiv som bestämmer den amerikanska regeringen. Det kan antas att osäkerhet rörande atombombens avgörande — eller i allt fall snabbt avgörande — verkan spelar in. Man är utan tvivel obenägen att använda atombomben, av humanitära skäl och kanske också därför att en seger vunnit främst genom enorm ödeläggelse försvårar både avspänning och framsteg över huvud. En stark försvarslinje i Europa skulle kanske vid ett eventuellt krig kunna göra atombombning onödigt eller i varje fall göra det möjligt att begränsa den till motståndarens uppmarscherande arméer. Kombinationen av jättebomber och ordinära vapen måste under dessa förhållanden te sig som den riktiga — och för det ändamålet måste atombomben framställas som ett viktigt, men icke helt dominerande vapen.